

Opbrengsten programmalijs Internationalisering BrabantStad

de ongekenke kracht van
verbeelding

Opbrengsten programmalijs Internationalisering BrabantStad

Vooraf

Mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van het ministerie van OCW en BrabantStad, werd begin 2019 de aftrap gegeven voor 91 projecten die een succesvolle aanvraag hadden gedaan voor de laagdrempelige regeling Proeftuin Internationalisering. Daarnaast werden 15 marketing-medewerkers uit de provincie Noord-Brabant in staat gesteld een training te volgen op het vlak van marketing ten behoeve van internationale projecten.

Covid19

Alle projecten hebben zich moeten verhouden tot de gevolgen van de Coronapandemie die vanaf maart 2020 de wereld op zijn kop zette. Nagenoeg alle projecten zijn aangepast aan de omstandigheden. Door Kunstloc Brabant is souplesse gehanteerd bij het beoordelen van de vele verzoeken tot aanpassing. Uiteindelijk zijn er drie projecten niet doorgedaan, de overige 88 hebben allen een manier gevonden waarin zij deels of anderszins vorm hebben kunnen geven aan hun ambities en plannen op het vlak van internationalisering. Daaruit blijkt dat de Brabantse kunstenaars en kunstinstellingen wendbaar zijn, in staat om ondanks de enorme beperkingen door de coronacrisis een weg te vinden om doelen te realiseren.

Aanpassingen en verlenging

Door alle aanpassingen en vertragingen als gevolg van de Covid19-crisis is de oorspronkelijke planning van de Proeftuin-projecten - en daarmee natuurlijk ook de planning van de Proeftuin Internationalisering zelf – aanzienlijk gewijzigd. De proeftuin kende een looptijd van twee jaar, 2019 en 2020. Op het moment van schrijven zijn nog niet alle projecten gerealiseerd of afgerond. Dit zal pas halverwege 2023 het geval zijn volgens de huidige planning en onder voorwaarde van het uitblijven van verdere restricties vanwege Covid19.

Tegelijkertijd zijn er wel projecten die al in 2019 zijn afgerond door instellingen die dan ook liever niet meer als deelnemer benaderd worden.

Rapportage

Om aan de financiers, in het bijzonder BrabantStad, te kunnen rapporteren en hen inzicht te kunnen verschaffen van de resultaten die met de Proeftuin Internationalisering geboekt zijn, om informatie te verschaffen die van nut is voor het opstellen en vaststellen van toekomstig beleid op het vlak van internationalisering voor deze regio, willen we met deze analyse op hoofdlijnen inzicht verschaffen in de resultaten van de Proeftuin.

Samenvatting opbrengsten

Uit de reacties van de deelnemers blijkt dat de impuls die de Proeftuin-bijdrage heeft gegeven bijdraagt aan een versterking van de positie van Brabantse makers en instellingen. Het versterkt niet alleen de samenwerking met internationale partners, ook die van Brabantse partners onderling. Bovendien wordt de positie van Noord-Brabant op het internationale speelveld erdoor verstevigd.

Covid19 heeft zijn invloed doen gelden op alle projecten. De digitalisering heeft sommige nieuwe contacten, ontmoetingen en presentatievormen mogelijk gemaakt en nieuwe platformen het licht doen zien. De ontwikkelingen op dit gebied zijn door de crisis versneld en gaan voort. Het zal internationaal samenwerken binnen de kunstensector blijvend beïnvloeden. Uit de ervaringen die binnen de proeftuinprojecten op dit vlak zijn opgedaan, komt wel duidelijk naar voren dat live contact onvervangbaar is. De digitale technieken gaan daar wel interessante nieuwe mogelijkheden aan toevoegen.

De deelnemers zijn allen dankzij de relatief beperkte bijdragen in staat gesteld om hun eerste stappen in de internationale kunstwereld te zetten of om bestaande relaties te verstevigen. Aan de proeftuinregeling was geen prestatie-eis verbonden, wat bij andere vormen van financiering wel meestal het geval is. Dankzij de Proeftuin-bijdrage zijn vaak bijdragen uit andere regelingen mogelijk gemaakt.

De toepassing van de regeling, de laagdrempeligheid en de souplesse die er was om doelen bij te kunnen stellen, om maatwerk te blijven leveren, zijn als zeer positief ervaren. Nadrukkelijk komt naar voren dat er continuïteit nodig is om relaties te kunnen blijven onderhouden en te verdiepen, om samenwerkingen uit te kunnen bouwen. Internationale samenwerking heeft lokale verankering aan beide kanten nodig en krijgt pas echt betekenis tijdens het samen werken aan projecten waardoor worteling plaatsvindt.

De Proeftuin heeft de deelnemers veel gebracht, het is ook duidelijk dat internationalisering tijd kost en om focus vraagt wil het kwaliteit veroorzaken. Kennisuitwisseling en -deling op het gebied van Internationalisering van de kunstensector in Brabant is wenselijk. Het letterlijk uitgestrekte werkveld is niet door een enkele instelling of maker te overzien.

Last but not least komt naar voren dat het internationaal samenwerken inhoudelijk voeding geeft aan onze Brabantse kunstenaars en instellingen en dat het hen in staat stelt zich te spiegelen aan de ontwikkelingen die er in de wereld gaande zijn.

Advies Internationalisering BrabantStad 2023 en verder

BrabantStad is een samenwerkingsverband, opgezet om als tweede grootstedelijke regio van Nederland positie in te nemen op het Europese speelveld. Uit de analyse (als bijlage hieronder te vinden) van de succesvolle proeftuin Internationalisering blijkt dat de Brabantse kunstensector zeer wel in staat is daar een rol in te spelen. Een voortzetting van de investering in internationalisering van de kunsten maakt dat mogelijk. Vandaar het pleidooi om voor de toekomst tot een stimuleringsregeling te komen die de internationalisering van het kunstenveld in Brabant blijft bevorderen.

Reisvouchers

Voor die stimuleringsregeling is het van belang een laagdrempelige, kortdurende aanvraagprocedure te hanteren, zodat makers en instellingen snel kunnen inspelen op uitnodigingen uit het buitenland en kansrijk zijn bij het indienen van aanvragen bij de grotere, landelijke en Europese fondsen.

Reisvouchers zouden een concrete invulling kunnen zijn om in de meest basale behoeften te kunnen voorzien en om de eerste stap in internationale samenwerking te zetten. Aan deze reisvouchers moeten dan geen presentatieverplichtingen gekoppeld zijn, ze moeten ingezet kunnen worden als tegemoetkoming van de reiskosten in het voorbereidingstraject, voordat er al sprake is van concrete samenwerkingsprojecten.

Indien er projecten volgen uit de samenwerking zullen er andere regelingen moeten worden benaderd om tot aanvullende financiering daarvan te komen. Door bij te dragen aan de voorbereiding zullen die projectaanvragen kansrijker zijn.

Residenties en langduriger aanwezigheid

Vanwege de constatering dat het voor duurzame internationale samenwerking van belang is om aan beide zijden van de samenwerking lokale verankering te creëren, is focus van belang. Samenwerking door samen te werken leidt ook tot de keuze voor kwalitatieve en intensieve samenwerking, eerder dan tot kwantitatieve doelstellingen.

Het werken in residentie, het langduriger aanwezig zijn op b.v. meerdaagse festivals heeft een grotere impact dan een tournee van eendaagse presentaties. Er is een groeiende behoefte aan residentieplekken in Brabant en aan mogelijkheden voor Brabantse kunstenaars om in residentie te kunnen werken in het buitenland.

Eric Japenga, augustus 2022

Bijlage:

RESULTATEN Proeftuin Internationalisering

In de periode juni tot en met augustus 2022 is er door het grootste deel van de deelnemers aan de Proeftuin Internationalisering gereageerd op drie vragen die door Kunstloc aan hen zijn voorgelegd. Uiteindelijk hebben zo'n 10 instellingen of kunstenaars niet van zich laten horen of gereageerd ondanks herhaalde verzoeken tot beantwoording.

In deze analyse wordt weergegeven welke ervaringen, in positieve- en in negatieve zin, komen bovendrijven uit de individuele reacties. Deze individuele reacties zijn overigens ook opgetekend en beschikbaar.

De voorgelegde vragen zijn:

1. Wat is de belangrijkste positieve ervaring die je met het proeftuin-project hebt opgedaan? Wat heeft het je gebracht?
2. Waardoor werd je in negatieve zin verrast? Wat wil je een volgend keer beslist anders doen?
3. Kent het Proeftuinproject voor jou of jouw instelling een vervolg?

De resultaten op hoofdlijnen gefilterd uit de reacties en gerubriceerd:

1. *Wat is de belangrijkste positieve ervaring die je met het proeftuinproject hebt opgedaan? Wat heeft het je gebracht?*

Contacten leggen, netwerk bouwen

- Er zijn nieuwe netwerken, nieuwe contacten, nieuwe samenwerkingsmogelijkheden, nieuwe relaties tot stand gebracht, zowel lokaal als internationaal;
- Bestaande contacten en samenwerkingen zijn geïntensiveerd dankzij de internationale activiteiten, zowel met lokale als met internationale partners;
- In de Proeftuin-periode hebben we op verschillende manieren gezocht naar dialoog tussen lokale en internationale kunstenaars;
- Door de proeftuin was het toch makkelijker binnenkomen en voet aan wal te krijgen bij de samenwerkingspartners in het buitenland;
- Er zijn structurele samenwerkingen met een buitenlands festival opgebouwd, begonnen bij de Proeftuin Internationalisering;
- Het gaf de mogelijkheid een eerste stap te zetten met een internationale partner;
- Door de Proeftuin zijn de deelnemende makers en instellingen ook in het vizier gekomen van meer en grotere podia in Nederland;
- Het gaf de nodige financiële ondersteuning om een aantal internationale werkbezoeken te kunnen doen. Deze investering gaat vooraf aan het kunnen doen van projectaanvragen, zonder de Proeftuin hadden wij die voorinvestering niet kunnen doen;
- Buitenlandse partners waarderen de effort die je investeert door naar ze toe te reizen en ze blijken dan bereid om vanuit de verbinding die dat creëert ook in jou te investeren en je serieus te nemen;
- Via de samenwerking met buitenlandse kunstenaars hebben Brabantse kunstenaars en instellingen kennis gemaakt met nieuwe (online) platforms, via welke zij hun werk kunnen presenteren.

Uitwisseling met andere culturen

- Met het bezoek van gastkunstenaars uit de wereld komt het buitenland naar je toe;
- Er is inzicht ontstaan in de buitenlandse markten en culturen;
- Internationalisering is een ontmoeting van werelden en geeft ervaringen in het samenwerken met andere culturen;
- Ik heb me als Nederlandse/Brabantse kunstenaar kunnen verhouden tot een totaal andere context;
- Ik heb kennis gemaakt met een geheel andere cultuur en de wisselwerking die in reactie ontstaat. Inhoudelijk gezien heeft me dat uitgedaagd, ik heb nieuw werk gemaakt dat ik anders niet gemaakt zou hebben;
- We hebben in de praktijk een beeld gekregen van de omgeving waar we als gezelschap willen gaan landen, waar we ons willen gaan presenteren;
- Internationale- en lokale inwoners van Brabant hebben door het maken van een voorstelling een band opgebouwd die verder gaat dan alleen theater maken;
- De inspiratie werkte duidelijk twee kanten op;
- Telkens is het toch een creatief proces wat zich in de buurt, lokaal, afspeelt. Daarbij blijkt dat gastkunstenaars uit het buitenland, meer van buiten, uit den vreemde, de naaste buurt anders beleven en hun perspectief kunnen laten zien en horen.

Versterking van eigen positionering

- Het bezoek aan de buitenlandse partner heeft mij als maker een beter beeld gegeven van mijn eigen positie en de ontwikkelingen in de kunst;
- Het proeftuinproject heeft ons duidelijker doen realiseren wat voor een grote internationale cultuuronderneming wij reeds zijn;
- Door deel te nemen kwam er erkenning van onze positie, zowel internationaal als in eigen regio;
- Er is onderzocht hoe het lokale succes van de maker zou kunnen worden opgeschaald naar mogelijk internationaal succes en daarvoor zijn ideeën uitgekristalliseerd;
- Er is internationaal publiek bereikt;
- Er is internationale pers gehaald;
- De Proeftuin heeft de boost gegeven om de plannen die wij al een tijd hadden liggen ten uitvoer te brengen;
- De Proeftuin heeft ons in staat gesteld om een groep internationale collega's uit te nodigen ons festival te bezoeken, kennis te maken met onze opleidingen, onze talenten en ons culturele veld;
- Ons Proeftuinproject heeft onder meer geleid tot selecties in New York, Madrid, Brussel, Chicago en Austin, selecties die wij anders niet hadden kunnen krijgen;
- Aanwezigheid op een internationaal festival is voor filmmakers een van de belangrijkste manieren om zich te profileren bij 'decision makers' in het vakgebied;
- Het gaf ons de mogelijkheid om theater voor en met Brabantse Internationals te maken.

Betekenis voor artistieke- en inhoudelijke ontwikkeling

- Internationaal samenwerken = letterlijk en figuurlijk over grenzen durven kijken;
- Samenwerking met internationale partners is van belang om de kansen die de samenleving heeft om de wereld echt te veranderen, inzichtelijk en concreet te maken;
- We hebben (gedwongen door Covid19) nieuwe manieren ontdekt om de dialoog tussen lokale en internationale kunstenaars op gang te houden. Deze alternatieve werk- en presentatiemogelijkheden hebben ons geïnspireerd om ook in de toekomst dit soort kanalen te blijven inzetten;
- Het betekende een enorm belangrijke stap binnen mijn ontwikkeling als kunstenaar;
- Het heeft me in 2018-2022 enorm gestimuleerd in mijn werk, het had invloed op mijn werk;
- Dankzij Proeftuin hadden wij meer tijd en middelen om dieper in te gaan op een onderwerp, was het mogelijk om onderzoek te doen en te experimenteren;

- We hebben door het project ontdekt dat we niet een organisatie zijn die een productie naar het buitenland brengt maar een organisatie die voor een werkwijze staat;
- Het contact met internationale collega's heeft ons een dieper begrip van onze kunstdiscipline opgeleverd;
- De belangrijkste positieve ervaring was de manier waarop ik mijn kunstpraktijk heb kunnen blootstellen aan nieuwe werkmethoden binnen de keramiek;
- Dankzij de residentie in het buitenland heb ik me een lange periode ongestoord kunnen focussen op mijn makerschap;
- We hebben ervaren hoe we iemand kunnen begeleiden en laten werken in onze eigen stad. Ook hebben we de verbinding gelegd naar lokale makers;
- Het contact met gelijkgestemde instellingen in het buitenland gaf de kans over en weer inzichten met elkaar te delen, van elkaar te leren;
- De komst van de internationale filmmakers gaf een boost aan het filmfestival. De voorstellingen waar de filmregisseurs aanwezig waren werden extra goed bezocht. De komst van de makers zorgde ook voor extra publiciteit.

Betekenis voor zakelijke ontwikkeling

- Er zijn interessante samenwerkingen opgezet;
- Het bood een fundament om handelingen en keuzes op te baseren;
- Het gaf een start aan onze internationale samenwerking, een eerste stap in het aanpakken van een internationaal project, de mogelijkheid om internationaal nieuwe wegen te gaan bewandelen. Normaliter ontbreken daar de middelen voor;
- Het Proeftuin-project heeft indirect geleid tot internationale ondersteuning door het nieuwe Perform Europe Fonds
- Het bezoekersprogramma heeft geleid tot internationale boekingen van onze gezelschappen en makers;
- Op een laagdrempelige manier konden we experimenteren met een programma voor internationale pers. Dit heeft ons nieuwe relaties gebracht die we nog steeds hebben en inzetten;
- Er zijn interessante regelingen vanuit de Europese Unie beschikbaar, maar door hun complexiteit en formaliteit kan het aanvragen en uitwerken daarvan overweldigend zijn;
- De Proeftuin-toekenning gaf ruimte om internationale systemen te verkennen en te doorgronden;
- We hebben geleerd dat Internationalisering gewoonweg tijd en mankracht vereist;
- We hebben fysiek contacten kunnen leggen met buitenlandse participanten;
- Het was voor ons heel fijn dat we budget hadden om buitenlandse experts te kunnen uitnodigen en betrekken. We hebben ze nu kunnen betalen om over te komen voor het geven van een optreden, mee te doen aan een dans-battle en een workshop te geven.

Betekenis voor BrabantStad en provincie

- Inzetten op internationalisering leidt tot Intensivering van samenwerking en versterking van netwerkverbinding van Brabantse instellingen en partners onderling;
- Het verbinden van partijen en kennisuitwisseling is essentieel om vanuit Brabant aan internationalisering te werken;
- De internationale samenwerkingen verstevigen de internationale (culturele) positie van de regio;
- Samenwerken met de international community in Brabant draagt bij aan een inclusief en aangenaam vestigingsklimaat in de provincie en de integratie van onze internationale inwoners;
- De impact van de Proeftuin Internationalisering reikt verder dan het culturele domein.

Over de regeling zelf

- Als jonge, net afgestudeerde maker, is het van cruciaal belang dat er laagdrempelige, benaderbare fondsen zijn die je helpen en de kans geven groter te kunnen denken;
- Door de ondersteuning van de Proeftuin durfden we brutaler te zijn in onze keuzes;

- Het aanvraagtraject was relatief eenvoudig en er was een hele fijne 'korte lijn' met Kunstloc. De bereidheid om mee te denken was zeer prettig.;
- De flexibele instelling van het project was voor mij het meest belangrijk;
- Gesteund door de proeftuin was het makkelijker binnenkomen bij nieuwe samenwerkingspartners en financieringsbronnen.

2. Waardoor werd je in negatieve zin verrast? Wat wil je een volgend keer beslist anders doen?

Covid19

Op alle projecten hebben de beperkingen vanwege de Corona-crisis grote invloed gehad. Nagenoeg alle deelnemers hebben hun project moeten aanpassen omdat de oorspronkelijke opzet niet te realiseren was. Tot op de dag van vandaag is de invloed van de crisis merkbaar in de uitvoering van de Proeftuinprojecten. Een aantal projecten komt pas in het najaar van 2022 of in het voorjaar van 2023 tot uitvoering.

Communicatie

- De communicatie verloopt soms moeizaam, zeker wanneer het Engels van de wederpartij tekortschiet. Er ontstaan misverstanden, ideeën worden niet helemaal begrepen, er waren ook letterlijk spraakverwarringen met publiek;
- Internationaal ging onze samenwerking heel goed, maar in landelijke en regionale overleggen wordt de door ons opgedane kennis en netwerk niet of amper opgepakt.

Cultuurverschillen

- Het is moeilijk om mensen te vinden met commitment, ondanks de financiële mogelijkheden bleek dat internationaal nog lastiger dan het nationaal is;
- We kunnen alleen samen verder groeien met mensen die vanuit een intrinsieke motivatie met ons willen ontdekken;
- Het blijft bij een eerste bezoek toch vaak bij een eerste ontmoeting, afspraken maken over samenwerking vergt meerdere ontmoetingen;
- Het bleek moeilijk te zijn om onze samenwerking concreet te maken.

Zakelijk

- Internationaal werken vraagt om langere trajecten: het gaat in stappen, is minder gericht op eenmalige of vluchtige uitwisseling, meer op processen en ontwikkeling, dan pas komen de betekenisvolle resultaten. Het is nu te weinig beklijvend, niet duurzaam, opvolging en onderhoud van de contacten zijn nodig om tot concrete projecten te komen. Dat het proeftuin-project een jaar later alweer verdwenen is maakt dit moeilijk, zo niet onmogelijk;
- Het is van belang eerst online alles goed af te spreken, dicht te timmeren, voordat het project aanvangt of fysieke ontmoetingen gepland worden;
- Lees de kleine lettertjes van kunstenaar-residentielocaties nauwkeurig om teleurgestelde verwachtingen te voorkomen;
- De subsidieregelingen, netwerken en fondsen werken traag en/of zijn niet op elkaar afgestemd;
- De Proeftuin-deelnemers zien voor de toekomst liefst subsidiëring middels een vaste regeling met een lichte procedure, waar tijdig een aanvraag ingediend kan worden;
- Er wordt ook door een aantal deelnemers gepleit voor een meerjarige regeling en substantiëlere bedragen;
- Aangeraden wordt om voortaan af te stemmen met andere, landelijke regelingen, zoals het Fast Forward programma van FPK, zodat ook doorstroming mogelijk wordt naar het internationale FPK-programma.

- Er is sprake geweest van gebrek aan medewerking en een afwachtende houding van de eigen stad;

Logistiek en productieel

- Internationaal werken is kwetsbaar en blijkt soms politiek gevoelig of onmogelijk;
- Het bleek moeilijk de juiste kunstenaars te bereiken terwijl we nog geen naam hadden in Europa;
- Er dienden zich tamelijk wat onvoorziene zaken aan, zoals visa-aanvragen e.d.;
- We werden geconfronteerd met onvoorziene veranderingen aan het European Solidarity Corps, vanwege de Brexit;
- Vanuit de eigen organisatie en de lokale overheid is meer organisatiekracht nodig;
- De afhankelijkheid van het fysieke reizen was groot;
- Volgende keer stel ik het eventueel uit tot de fysieke ontmoeting te organiseren is;
- Je moet echt mensen ter plekke kennen anders is het een onbegonnen zaak;
- Het viel niet mee voldoende focus te blijven houden op alle voorgenomen doelen.

Tijdsintensief

- Internationaal samenwerken kost veel extra werk en tijd;
- Het proces waarin beslissingen genomen worden in relatie met een internationale partner kan dan weer traag verlopen, dan weer snel schakelen zijn;
- Het kost tijd om contact te maken met mensen in het buitenland en inzicht te krijgen in de infrastructuur van een plek;
- Het werven van deelnemers vraagt veel meer tijd dan we hadden;
- De aanlooptijd was bij een aantal projecten kort, wat leidde tot een 'hals-over-kop actie';
- Het vraagt om focus: volgende keer zou ik specifiek inzetten op bepaalde mensen en plekken.

3. Kent het Proeftuinproject voor jou of jouw instelling een vervolg?

De antwoorden op deze vraag betreffen veelal individuele activiteiten of projecten. Daarvan wordt hier geen analyse gemaakt, de antwoorden zijn na te lezen in het overzicht van de resultaten.

Het algemene beeld is dat de Proeftuin Internationalisering veel makers en instellingen een boost heeft gegeven en dat de impact van de regeling voortduurt. Er zijn veel contacten gelegd in het buitenland en in Brabant waarmee blijvend wordt samengewerkt. Daarnaast is ervaring opgebouwd en is er meer kennis over het internationaal samenwerken en wat daarvoor nodig is.

Door veel instellingen en makers wordt gepleit voor een vervolg op de Proeftuin regeling. Internationaal samenwerken kost veel extra tijd, vooral in de voorbereiding en voor het onderhouden van de contacten en netwerken, waarvoor de meesten geen structurele middelen hebben en waarvoor geen projectfinanciering wordt verstrekt voordat duidelijk is dat er een publiekspresentatie tegenover staat. Het vraagt voorinvestering om te kunnen komen tot projectaanvragen. Ruimte om deze voorinvestering te doen, inclusief het nemen van risico dat er geen projectfinanciering komt om deze kosten op weg te kunnen schrijven, is er bij velen niet of geldt als onverantwoord bedrijfsrisico.